

ULUSLARARASI  
ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU  
VI

6-9 Kasım 2008

B İ L D İ R İ L E R

CİLT I

EDİTÖR  
DR. COŞKUN YILMAZ



ÜSKÜDAR  
BELEDİYESİ

**ULUSLARARASI  
USKUDAR SEMPOZYUMU VI**

**Yayın Kurulu**

Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. İsmail Eriinsal  
Prof. Dr. Mustafa Uzun / Prof. Dr. Zekeriya Kurşun  
Doç. Dr. Halis Yunus Ersoz / Doç. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı  
Doc. Dr. Fikret Sarıcaoglu / Doç. Dr. Erhan Afyoncu

**Yayın Koordinatörü**

Doc. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı

**Yayına Hazırlık**

Ahmet Önal, Ugur Demir

**İmla ve Tashih**

Prof. Dr. Mustafa Uzun, Ahmet Karataş

**Görsel Araştırma**

Dr. Coşkun Yılmaz, Doç. Dr. Erhan Afyoncu, Ugur Demir, Ahmet Önal

**Fotograf**

İsmail Küçük, Edibe Eren, Suphi Darıcalı, Kenan Koca,  
İsa Telli, Hamit Eteevrans, A. Bilal Aslan,

**Kapak Fotograf**

Ahmet Remzi Tülüce (Mihrimah Sultan Camii Avlusu)

**Tasarım/Uygulama**

Hamit Celebi, Sabit Ertaş, Bülent Avnamak

**Baskı ve Cilt**

Seçil Ofset

**İstanbul 2009**

ISBN 9944-5807-8-6

Telif hakları Üsküdar Belediyesine aittir, tamamı veya bir kısmı izinsiz  
basılamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

**ÜSKÜDAR BELEDİYESİ**

KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ

Hakimiyeti Milliye Caddesi,

Atlas Çıkması No: 69

USKUDAR / İSTANBUL

Tel: 0 216 531 30 00 ■ Faks: 0 216 531 31 03

www.uskudar.bel.tr

# “Üsküdar’a Gider İken Aldı da Bir Yağmur”: Musikide Üsküdar İmgesi

**DOÇ. DR. F. GÜLAY MİRZAOĞLU**

Hacettepe Üniversitesi

## Giriş

İstanbul ve İstanbul’da Üsküdar, Türkiye’nin simgesi olmuş pek çok kültürel ögeyi ve eseri içinde barındırmaktadır. Söz konusu kültürel öğelerin bir kısmı, aynı zamanda Üsküdar kimliğini oluşturmada önemli etkenlerden biri olan musiki etkinlikleri ve eserleridir.

Günümüzde, Üsküdar ile ilgili musiki eserlerinden başlıcası olan “Üsküdar’a Gider iken Aldı da Bir Yağmur” adlı türkü yalnızca Üsküdar veya İstanbul değil, Türk kimliğinin dış dünyaya yönelik ifade edilmesinde ve yansıtılmasında da sıklıkla kullanılmaktadır. Bildiride, bu eserden hareketle musikide Üsküdar ve Üsküdar imgesi irdelenecektir.

Sanatsal yaratımların, bir grubun veya toplumun kültürel kimliğinin ifade edilmesinde önemli işlevler taşıdığı gerek musiki, gerekse edebiyat, tiyatro, mimari, resim, el sanatları gibi diğer sanat gelenekleri alanındaki ürünlerin kullanım yerleri ve işlevleri dikkate alındığında kanımca, anlaşılmaktadır. Musiki eserleri (halk ya da sanat müziği eserleri) bir yandan kültürel kimliğin oluşmasına katkıda bulunurken, diğer yandan da yarattıkları imgelerle, mevcut ve sonraki kuşaklara kültürel birikimi ve muhafaza edilen yaratımları aktarırlar.

Musikinin imge yaratmada en önemli ve etkili sanat alanlarından biri olduğu bilinmekte ve bu bilgi insanlar tarafından günlük yaşamın akışı içinde tecrübe edilmektedir. Bir sanat yaratımı olarak müziğin felsefi ve estetik boyutunu tartışan; onun insan için taşıdığı anlam ve işlevi üzerinde odaklanan felsefe alanı araştırmaları, müziğin başlıca rolünün belirli bazı duyguları ifade etmesi olduğunu kabul ederler (Goldman 1992; 35-43; White 1992:25-33; Godlovitch

1993:573-587; Walton 1994: 47-61; Miller 1994: 215-223; Davies 1994: 235-236; bk.Mirzaoğlu 2001:6). Bu araştırmalara göre, duyguların ifadesi kabul edilen müziğin insanların üzerinde yarattığı etki yalnızca ezgi, armoni ve ritimden oluşan müzik formundan kaynaklanmaz; aynı zamanda tecrübenin kendisiyle de ilgilidir ve ancak müziğin bağlamıyla ortaya çıkartılabilir.

Müzik gösteriminin/icrasının dinleyici üzerindeki etkisini irdeleyen bu alandaki bazı çalışmaların cevabını aradıkları temel sorulardan biri şudur: Edebiyat ve resim sanatının kurgusal dünyaları vardır; peki, müziğin var mıdır? Müziği diğer sanatlardan ayıran en önemli unsur onun seslerden oluşmasıdır. Müzikte esas olan, anlatılmak istenen öncelikle hikayeler değil, armoni, melodi ve ritmik motifleri oluşturan seslerdir. Bununla birlikte, müzik bazen bir şarkıda, dansa veya oyunda olduğu gibi sözcüklerle ve imgelerle birleşerek bir temsil bütünlüğü oluşturur. Müziğin sunduğu bu kurgusal ya da kurgulanabilir dünyalar, gerçekte icra sırasında dinleyicilerin muhayyilesinde oluşturulmasına izin verilen hayal dünyalarıdır (Walton 1994: 47, Mirzaoğlu 2001:89).

Bu sınırlı araştırmada,yukarıda bahsettiğimiz yaklaşımlar ışığında, “İstanbul türküleri” içinde yer alan Üsküdar’ı anlatan belirli bazı türkülerin metinlerinde Üsküdar imgesine dair verileri ortaya koymaya çalışacağız. Metin incelemesi ve alan araştırması yöntemi (anket ve görüşme tekniği) olmak üzere iki biçimde elde ettiğimiz bu verilerin tespiti amacıyla öncelikle musiki eserlerinin metinlerine bir göz atalım.

## 1. Üsküdar’a Gider İken

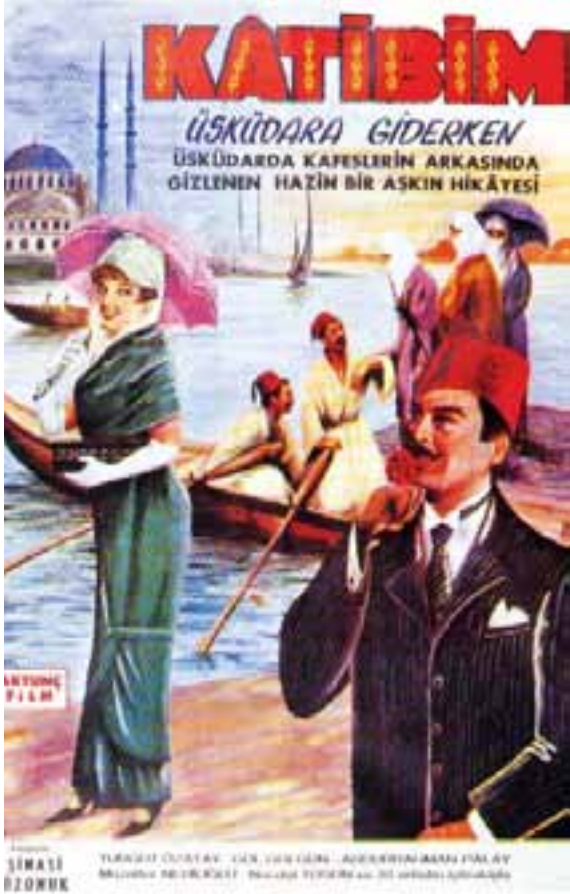
Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur,  
Kâtibimin setresi uzun eteği çamur.  
Kâtip uykudan uyanmış gözleri mahmur.

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır,  
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır.  
Üsküdar’a gider iken bir mendil buldum,  
Mendilimin içine de lokum doldurdum.  
Kâtibimi arar iken yanımda buldum.

Kâtip benim ben kâtibin el ne karışır,  
Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır<sup>1</sup>

Bu türkünün metninde ilk olarak dikkat çeken içerik özelliği aşk olgusudur. Üsküdar, belirli bir aşk sahnesi örneğinden iyi, temiz ve şık giyimli, setre ve pantolon giymiş kâtiplerin dolaşım alanı, samimi bir aşkın yaşandığı bir mekân olarak zihnimizde belirginleşmektedir. Metne günümüzün modern dünyasından baktığımızda, Üsküdar aynı zamanda tarihi bir mekân olarak algılanabilmekte; eski zamanların beyefendi ve hanımefendilerinin nezaket ve incelikli tavır ve

“ÜSKÜDAR'A GİDER İKEN ALDI DA BİR YAĞMUR”:  
MUSİKİDE ÜSKÜDAR İMGESİ



Sinemalara konu olan Kâtibim türküsünün film afişlerinden örnekler

davranışlarıyla ifade edilen; safiyane, samimi duyguların ama aynı zamanda tutkulu bir aşkın yaşandığı bir yer olarak hayal edilebilmektedir. Bundan dolayı, Üsküdar samimi duyguların yaşandığı aşkın mekanı olarak tanımlanabilir. Ayrıca, “İstanbul’dan Üsküdar’a yol gider”, Üsküdar’dan gelir kayık” (bk. Ekler; 2.3.4. türkü) gibi Üsküdar türkülerinden başka örnekler de Üsküdar’a dair benzer bir imgesel niteliğe sahiptir. Yine de, bu, yalnızca metnin bize söylemeye çalıştığıdır. Buna karşılık, türkünün hikâyesini araştırdığımızda ele geçen rivayetler, metnin yaratılış bağlamında başka bilgiler de vermektedirler. Bu türkünün niçin söylendiğine/bestelendiğine dair üç farklı rivayet yaygındır.

Bugün dilden dile dolaşmış olan birincisinin açıklaması kısaca şöyledir: Osmanlı Devleti ile Rusya arasında çıkan Kırım Harbi (1853-1856) sırasında Osmanlı Devleti ile müttefik olan İngiltere’nin İstanbul’a gönderdiği İngiliz ordusunda İskoç askerleri de bulunmaktadır. İngilizler için Selimiye Kışlası hastane olarak tahsis edilmiştir. İstanbul halkından bir kesim, İngiliz ordusundaki İskoç alayını kısa eteklerle görünce, “donsuz asker” yakıştırmasıyla onlarla alay eder. İskoç



2008 Kâtibim Şenlikleri afişi

alayında bulunan bir bestekar bu birlik için bir marş bestelemiştir. Daha sonra bir İstanbul külhanisi de Selimiye Kışlası'nın Üsküdar yolu üzerinde olmasından esinlenerek İskoç askerler için bestelenen müziği kendi yazdığı sözlere uyarlayarak kâtiplerle, onların giysileriyle alay etmek için "Kâtibim" türküsünü oluşturur. Çünkü, dönemin padişahı Sultan Abdülmecid, İstanbul'da çalışan her memura setre ve pantolon giydirmişti ve bu görünüm, tıpkı İskoç askerlerin geleneksel giyimi gibi alay konusu olmuştu. Bu rivayetle ilgili şu açıklama da ilgi çekicidir: Sonraki zamanlarda İskoçya'dan Türkiye'ye müzikli küçük konsol saatleri geldi; İskoçlar bu saatlere aynı marşın müziğini koymuşlardı. Bu saatler, İstanbul'da "Kâtibim türkülü saat" adıyla satıldı ve çok rağbet gördü.<sup>2</sup>

Bugün bir rivayet olarak halk arasında sözlü ortamlarda, ve elektronik ortam kaynaklarında /internette dolaşan bu anlatının kaynağını tanınmış tarih bilgini merhum Reşad Ekrem Koçu'nun bu konuda verdiği bilgilerden aldığı anlaşılmaktadır.<sup>3</sup> Koçu'nun konuyla ilgili aşağıda yer alan açıklamasının yukarıdaki rivayetle bütünüyle örtüştüğünü görmek mümkündür:

Memuriyetten başka geçim kapısı olmayan orta halli ailelere mensup gençler de setre, pantolon giymişlerdi. Mutaassıp bir zümre buna gavur mukallitliği dedi ve pantolonla sokağa çıkmayı, iç donu ile çıkmış gibi gördüler, ayıpladılar. Kırım Harbi'nde müttefiklerimiz olan İngiliz, Fransız ve Sardunyalıların orduları İstanbul'dan geçmişti. Üsküdar'da Selimiye Kışlası da bu gayrimüslim Avrupalı müttefiklerimizin emrine hastane olarak verilmişti. İstanbul'dan geçen İngiliz ordusunda bir İskoç alayı vardı; meşhur gaydaları ve kısa etekleriyle İstanbulluların pek tuhafına gitmişti ve avam ağzında İskoçyalılara 'donsuz asker' lakabı takılmıştı. İskoç alayı şarka hareket ederken bu alay için bir marş bestelenmişti. İşte bu marşın bestesi, bizim 'kâtibim' türküsünün nağmeleridir. Meçhul bir külhani, söylediği türküye 'Üsküdar'a geçerken...' diye başlayarak Avrupalıların Selimiye Kışlası'na yerleştirilmesini ima etmiş, türkünün nağmelerini 'donsuz asker'in marşından almıştı.<sup>4</sup>

Edebiyat araştırmacısı İskender Pala "Kâtibim" türküsünün ortaya çıkış hikâyesi olarak kaynağını Reşat Ekrem Koçu'nun *Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü* (s.187) adlı çalışmasında yer alan açıklamanın doğruluğunu kabul ederek şu yorumu yapar:

Bugün hepimizin çok iyi bildiği ve sevdiği bu nağmeler, öyle zannedildiği gibi nazenin bir genç kız dilinden yakışıklı kâtip sevgilisine yakılmış âşıkane duyguların eseri değil, bilakis ortamın hüznüne katıştırılarak bulandırılmış bir aşkın başkaldırısı olarak bestelenmiş, okunmuş ve dinlenilmiş bir hüznü İstanbul türküsüdür... Bizce, bu türkü bir de, sosyolojik açıdan dönüşürken bile asil kalınabilen ilginç bir çağın göstergesi olarak okunmalı.<sup>5</sup>

Kâtibim şarkısıyla ilgili ikinci rivayet ise Üsküdarlı tanınmış yazar Halide Edip Adıvar'a bağlanır: Ona göre, bu türkü zengin dul bir bayan ile bir kâtibin arasında yaşanan bir aşk hikayesini anlatır. Dul bir kadın, genç bir kâtibe aşık olur ve kâtibin evli olmasına rağmen, ona duyduğu aşktan vazgeçmek istemez; kâtibin ikinci eşi olmayı teklif eder ve sonunda kâtibin ikinci eşi olur.

Kâtibim türküsünün yukarıda yer verdiğimiz iki yaygın ortaya çıkış hikayesinin dışında bir de üçüncüsü mevcuttur. Bu rivayete göre ise, türkünün kahramanı Üsküdar Adliyesi'nde çalışan Kâtip Aziz Mahmud Bey'dir. Aziz Bey o vakitler, bugün "Kâtibim Aziz Bey" adı verilen sokakta yaşarmış. Yakışıklılığı ile kadınları daima etkilemiş olan Aziz Bey'in 17 kez evlendiği söylenir. Rivayete göre, "Kâtibim" türküsünün sözlerini Aziz Bey'e duyduğu aşktan dolayı, kocasından boşanarak Aziz Bey ile evlenen Seyide Hanım yazmıştır. Bu nedenle türkü onun kâtibe karşı duygularını ifade etmektedir. Hafif eğik fesi, bembeyaz kolalı gömleği, setre pantolonu, parlak potinleri ile dikkat çeken ve çoğu kadının gönlünde taht kuran yakışıklı kâtip genç kızların, kafesler arkasından gizli gizli baktığı, çok "canlar yakan" biriymiş. "Hafiften yağın yağmurla eteği çamurlanan", "gözleri mahmur olan" işte bu kâtiptir ve bu tanımlamalar onun eşi Seyide Hanım'a aittir.<sup>6</sup>

Türkünün ortaya çıkışını anlatan hikâyelerin birbirinden farklı açıklamaları, muhayyilemizde birbirinden farklı dünyaları canlandırmakta, bambaşka olayla-

rı düşündürmektedir. Türk sözlü geleneğinde türkülerin ortaya çıkış serüveni genellikle yaşanmış ve sonuçları büyük kitleleri etkilemiş acı-tatlı bir olaydan sonra başlar. Bu nedenle, dönemin sosyal ve siyasi gelişmelerini de dikkate alarak türkü metnine bakılması gerekir. Kâtibim türküsü örneğinde giyim-kuşam ile ilgili anlatımın; kâtibin giyim tarzı hakkında verilen bilginin yaşanmış tarihi gerçeklerle örtüşmesi anlamlıdır. Buna karşılık, türkünün bir aşk öyküsünü dile getirmiş olması, kanımca, dönemin sosyal atmosferinin bir aşkın hikayesine arka plan oluşturduğunu ifade etmektedir. Sonuçta, türkünün ortaya çıkış serüveni ne olursa olsun, bugün bizim için, Türk insanı ve Türk kimliği için neyi ifade ettiği önemlidir. Bugün bu türkünün zihnimizde ve hayal dünyamızda ortak çağrışımlar, hayaller ve imgelerle “umut ve huzur verici eski zamanlara air tatlı bir aşk şarkısı” olarak yaşadığı anlaşılmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalı öğrencileri başta olmak üzere, fakülte öğrencilerine uyguladığımız anket çalışması ve kendileriyle yapılan görüşmelerden oluşan alan araştırmamızın sonuçları “Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur” adlı türkünün İstanbul’un özellikle de Üsküdar’ın tanınmasında önemli bir rolünün olduğunu göstermektedir. Anket soruları ve cevapların genel olarak ifadesi şöyledir.

1. İstanbul denince aklınıza ne, neresi gelir?
2. Üsküdar denince aklınıza ne gelir?
3. Kâtibim türküsü sizde ne gibi duygular, hayaller, çağrışımlar uyandırıyor; bu müzik parçasını dinlerken nasıl bir sahne kurguluyorsunuz?
4. Bu müzik parçasının sizde yarattığı etki nasıldır? (olumlu veya olumsuz; neşeli veya hüzünlü gibi).

Hacettepeli öğrenci grubu için, İstanbul, öncelik sırasına göre şunları ifade etmektedir: Boğaz, Kızkulesi, tarih, vapur, deniz, F. Sultan Mehmed, Osmanlı İmparatorluğu, Topkapı, Dolmabahçe, Üsküdar, Kadıköy, Çamlıca, Taksim, Ortaköy, Sultan Ahmet Camii, Ayasofya, Nişantaşı, Beyoğlu, Taksim, Büyükaada, Yeşilçam. İstanbul, bu güzel görünümeleri dışında, anket grubu tarafından bir de gürültüsü, kalabalığı ve trafiğiyle hatırlanmaktadır.

“Üsküdar” ise, gençlerin en büyük çoğunluğuna % 70 civarında (105) öğrenciye “Kâtibim” türküsünü çağrıştırıyor. Hatta bazı öğrencilerimiz, “Üsküdar’ı hiç görmedim, bir tek türküsünü biliyorum: Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur...” şeklinde soruyu cevaplandırmışlardır. Kâtibim türküsü dışında, ikinci olarak Kızkulesi, sonra sırasıyla Üsküdar İskelesi, Çamlıca Tepesi, “Atı alan Üsküdar’ı geçti” deyimini, eski İstanbul, mendil, şemsiye, bir de aşkı çağrıştırıyor Üsküdar. “Üsküdar’a gider iken aldı da bir yağmur...” / ya da Kâtibim türküsünü dinlerken sizde ne gibi çağrışımlar, duygular, hayaller uyanıyor, nasıl bir sahne kurguluyorsunuz? Şeklindeki soruya verilen cevaplar da yine aynı şekilde anlamlı bir tutarlılık göstermektedir. Cevapların neredeyse tamamına yakını %84’ü türkünün aşkı; saf ve temiz bir aşkı çağrıştırdığını ifade etmektedir. Cevaplardan bazı kesitleri örnek gösterirsek, üniversite öğrencilerinin Kâtibim türküsünün



içeriğine yönelik duygu ve izlenimleri sanırım daha iyi anlaşılacaktır. Bu soruya verilen cevaplardan bazıları şöyledir:

- "Aşk çağırıyor, saf temiz bir aşk bir kadının kâtibi tutkuyla sevmesi, eski İstanbul...bahar ve aşk kokan bir şarkı...kulağa hoş gelen bir melodisi var."
- Masum duygularla birbirine yaklaşan ve bu iyi niyet karşısında umut bulabilen aşklar..." (Feride Öztürk 23yaşında).
- "Eski kıyafetler elinde mendili ve şemsiyesiyle peçeli güzel bir kız, aşk kokulu mendiller..."
- "Duygusallık, eski kıyafetler, elinde mendili ve şemsiyesiyle peçeli, güzel bir kadın aşk kokulu mendiller... İstanbul'u tamamen yansıtan bir film sahnesi gibi düşünüyorum... Kâtime âşık olasım geldi..."
- Bir erkek öğrenci: "Kâtip olasım geldi". (İhsan Akkurt, 20 yaşında).
- "Kâtibim türküsü bende olumlu duygular uyandırır: Tarihimi, atalarımın kılık-kıyafet ve yaşam tarzlarını aklıma getirir" (Fatih Çaylak; 20 yaşında).
- "Bu müziği dinlerken o zamanların yaşandığı yıllara gidip yaşanılan seviyeli ve güzel hayatı görmek istiyorum." (Serap Uçar,19 yaşında).
- "Bu şarkıyı dinlerken olayı tamamen gözümde canlandırıyorum. Samimi bir anlatımı olduğundan iyi duygular uyandırıyor. Şarkının sonunda ritmin hızlanması ile sevenlerin birbirine kavuştuklarını anlıyorum. Olay, uzun bir yolda ve yağmurlu bir havada geçiyor gibi canlandırıyorum. (Merve Güner 20 yaşında)

Bu soruya verilen cevaplar bir başka yönüyle de ilginçtir: yine büyük bir çoğunluk bu türküyü dinlerken setre ve pantolon giymiş kibar yakışıklı bir kâtip ile eski zamanlardaki gibi uzun dantelli elbiseli, elinde şemsiyesi olan genç bir kadının birlikte yer aldığı bir aşk sahnesi kurgulamaktadır. Bu kurgu, gerçekten de şaşırtıcı bir biçimde benzerlik gösteriyor.

Anketimizin sonuncu sorusu olan, "bu müzik parçasının sizde uyandırdığı etkiler olumlu mu, olumsuz mudur? Sorusuna aldığımız cevapların ise %96'sı olumludur. Öğrencilerin türküden nasıl etkilendiklerini anlatan ifadelerden bir kaç aşağıda yer almaktadır.

- "Şarkı zaman içinde bir gezinti gibi; huzur verici."
- "Samimi bir aşk; Üsküdar'ın dar sokaklarında eski zamanlarda geçen, gençlerin saf ve temiz aşkları, hüznü ama tebessüm ettiriyor."
- "İçimden şarkıya ritim tutmak geliyor; tabii ki olumlu!.."
- "Şarkıda hüznün olmasına rağmen güzel bir aşk hikayesi olduğu için güzel bir etki bırakıyor (Tuğba Oğuz, 22 yaşında).
- "Aşk, masumiyet, saflık duyguları uyandırdığı için beni mutlu ediyor ve olumlu etkiliyor." (Yasemin Çelik, 19 yaşında)

Anlaşılabacağı üzere, Kâtibim türküsünün dinleyicilerinin muhayyilesinde oluşturduğu hayaller, çağrışımlar, ve kurgulanan sahneler şaşırtıcı derecede birbirine benzemekte ve bütün bunlar bir kültüre ait ortak imgeler oluşturmaktadır. Bu

benzerlik bir ölçüde Kâtibim ile ilgili (sinema, video klip, okullarda oynanan Kâtibim konulu gösteriler gibi) görsel materyallerin bulunmasıyla ilgili görünmekle birlikte, bu olgu, aynı zamanda ortak tarihi ve kültürel geçmişe sahip olmakla açıklanabilir. Bugün, kendine özgü tarihi dokusuyla tanınmış olan Üsküdar, araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuca göre, son derece olumlu bir kâtip imgesiyle bütünleşmiş durumdadır. Kâtip ise eski zamanların Üsküdar'ına ait belirli davranış kalıplarını temsil etmektedir. Kâtip ve sevdiği kadının giyim-kuşam ve davranış biçimi bu türkü sayesinde (hem türkünün icrası hem de dramatize edilmiş oyunlar yoluyla) günümüze intikal etmiştir. Hem toplumsal yaşamın, hem de bireysel duyguların yansımalarını bulabildiğimiz bu türkünün kendi kurgusu içinde, siyasi ve sosyal tarih ile kültürel gelenekleri birlikte yansıttığını ifade etmek mümkündür.

Sonuç olarak, Üsküdar'ın tarihî yapıları arasında bulunan Kızkulesi, Mihrimah Sultan Camii, ya da III. Ahmed Çeşmesi'nin Üsküdar kimliğinde taşıdığı değer, sözlü edebiyatımızın ve musikimizin 'klâsikleşmiş' eserleri arasında yer alan Kâtibim türküsü için de geçerlidir. Sadece seslerden oluşan musiki sanatı eserlerinin sınır tanımaz bir şekilde dünyaya yayılma kabiliyeti dikkate alındığında, söz konusu türkünün Üsküdar'ın, İstanbul'un ve genelde Türk kimliğinin ifadesi ve kültürünün tanıtımı açısından ne derece önemli bir işlev yüklenmiş olduğu kuşkusuz daha iyi anlaşılacaktır. Bu nedenle, kültürel belleğimizde ortak duyguların ifadesi olarak yaşayan bu türkünün ve yarattığı ortak tarihi imgelelerin belleklerde canlı tutulması yolunda sürekliliği olan çeşitli etkinliklerin gerçekleştirilmesi son derece önemlidir. Nitekim, Üsküdar Belediyesi'nin 25-30 Ağustos 2008 tarihleri arasında 20.sini düzenlemiş olduğu "Uluslararası Kâtibim Kültür ve Sanat Şenliği"nin tesadüfî olarak ortaya çıkmadığı anlaşılmaktadır. Buna ilaveten, "Kâtibim" adıyla tanınan lokanta, sokak gibi yer adlarının bulunması, Üsküdar Belediyesi web sitesi ve telefon ağında "Kâtibim" ezgisinin sürekli olarak dinletilmesi geleceğe yönelik önemli adımlardır.

Bu olumlu gelişmelere ilaveten, geleneksel kültürün korunması ve yaşayan/dinamik bir kültürel olgu olarak varlığını sürdürebilmesi için somut kültürel varlıklar için gerçekleştirilmesi planlanan projelere benzer bir proje Kâtibim türküsü ve bu çerçevede oluşmuş kültürel öğelerin canlı tutulması için de gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda bir proje ile, bir "yaşayan müze" hüviyetine sahip "Kâtibim Konağı" inşa edilip türkünün tarihi ve kültürel bağlamı bu mekanda yeniden kurgulanabilir. Bu kurgu içinde ise, türkünün ortaya çıkış macerasını anlatan öyküler görsel materyallerle canlı tutulabilir. Bu suretle, böyle bir mekanı ziyaret eden halk sadece türküyü dinlemekle kalmaz; türkünün ortaya çıkış şartlarını kurgusal anlamda tecrübe etme imkanı bulabilir. Kuşkusuz bu yöndeki bütün bu çabalar bir yandan Üsküdar'ın sembolü haline gelmiş bir kültürel geleneği ihya ederek yeni nesillere aktarırken, diğer taraftan da toplumsal düzeyde birleştirici bir rol oynayacaktır.

Sözlerimi çok yakın bir tarihte kaybettiğimiz, Türkiye'nin ilk halk edebiyatı profesörlerinden merhum Prof. Dr. Şükrü Elçin'in (1988) "Kâtibim" türküsü üzeri-

"ÜSKÜDAR'A GİDER İKEN ALDI DA BİR YAĞMUR":  
MUSİKİDE ÜSKÜDAR İMGESİ



Artık bir klasik haline gelen Üsküdar Kâtibim Şenliklerinden kesitler

ne bir ifadesiyle tamamlamak istiyorum: "Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur türküsü, yalnızca bir İstanbul türküsü değil; bütün Türkiye'nin türküsüdür".

**Ekler: Üsküdar türkülerinden örnekler:**

## 2. İstanbul'dan Üsküdar'a Yol Gider

İstanbul'dan Üsküdar'a yol gider

Yol gider çavuş yol gider

Hanımlara deste deste gül gider

Gül gider çavuş gül gider

Yandım çavuş yandım senin elinden

Elinden çavuş elinden

Çok sallanma kasatura da fırlar belinden

Belinden çavuş belinden

İstanbul'la Üsküdar'ın arası

Arası çavuş arası  
Yaktı beni kaşlarının karası  
Karası çavuş karası

İstanbul'dan üç mum aldım yakmağa  
Yakmağa çavuş yakmağa  
Yakıp yakıp yar yüzüne bakmağa  
Bakmağa çavuş bakmağa<sup>7</sup>

### 3. İstanbul'dan Gelir Kayık

İstanbul'dan (hanımım aman) gelir kayık  
İçi dolu (hanımım aman da) serhoş ayık  
Bulamadım (hanımım aman) kendime layık

Ufacık tefecik (hanımım aman da) konuşalım  
Beyoğlu'nda (güzelim aman da) buluşalım

İstanbul'da (hanımım aman) aynalı çarşı  
Dükkanları (hanımım aman da) karşı karşı  
Ne istersin (güzelim aman) işte çarşı

Ufacık tefecik (hanımım aman da) konuşalım  
Beyoğlu'nda (güzelim aman da) buluşalım<sup>8</sup>

### 4. Üsküdar'dan Gelir Kayık

Üsküdar'dan gelir kayık  
İçi dolu sarhoş ayık  
İnce belli bana layık

Çetetik petetik oynaşalım  
Ayvalık'ta buluşalım  
Karyolada öpüşelim  
Beyoğlu'nda var bir çarşı  
Dükkanları karşı karşı  
Ne istersen iste çarşı

"ÜSKÜDAR'A GİDER İKEN ALDI DA BİR YAĞMUR":  
MUSİKİDE ÜSKÜDAR İMGESİ



Çetetik petetik oynaşalım  
Ayvalık'ta buluşalım  
Karyolada öpüşelim

Keytaneden gelir kayık  
İçindeki bizi Fayık  
Nazlı dilber bana layık

Çetetik petetik oynaşalım  
Ayvalık'ta buluşalım  
Karyolada öpüşelim<sup>9</sup>

## KAYNAKLAR

- AKYAVAŞ, Beynun (2005) *Sultanî Yegâh*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.  
DAVIES, Stephan. 1994. "Kivy on Emotion", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 52, 2:235-236.  
ELÇİN, Şükrü. 1988. "Folklor ve Halk Edebiyatının Milli Birliğin Oluşmasındaki Rolü", *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.  
GODLOVITCH, Stan (1993) "The Integrity of Musical Performance", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 51, 4: 573-587.

- GOLDMAN, Alan (1992) "The Value of Music", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 50, 1:35-43.
- KATİBİM / "İstanbul Eğlenceleri" (1992) CD. İstanbul: EMI-Kent Elektronik Sanayi A.Ş.
- KOÇU, Reşat Ekrem (1967) *Türk Giyim-Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara.
- KUNOS, Ignacz (1998) *Türk Halk Türküleri*, (Haz. Ali Osman Öztürk) Ankara: İş Bankası Yayınları.
- MILLER, Thomas G. (1994) "OnListening to Music", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 52, 2: 215-223.
- MİRZAOĞLU, F.Gülay. (2001). "Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri", *Türkbilig* 2001/2: 76-91.
- PALA, Iskender. 2004. "Kâtibim". <http://www.tumgazeteler.com/?a=671197>
- ÜSKÜDAR MUSİKİ CEMİYETİ, (1997) "İstanbul Türküleri", CD, İstanbul: Kalan Müzik Arşiv Serisi.
- WALTON, Kendall. 1994 "Listening with Imagination": Is Music Representational?" *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 52, 1:47-61.
- WHITE, David. A. (1992) "Toward a Theory of Profundity in Music", *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 50,1: 25-33.
- İnternet kaynakları*
- <http://www.tumgazeteler.com/?a=671197>
- [http://www.turkuler.com/sozler/turku\\_1750.html](http://www.turkuler.com/sozler/turku_1750.html)
- [http://www.turkuler.com/sozler/turku\\_457.html](http://www.turkuler.com/sozler/turku_457.html)
- [http://www.turkuler.com/sozler/turkusozu\\_744.html](http://www.turkuler.com/sozler/turkusozu_744.html)
- <http://www.turkuyurdu.com/turku-hikayeleri/uskudara-gider-iken-995.htm>

## DİPNOTLAR

- <sup>1</sup> [http://www.turkuler.com/sozler/turkusozu\\_744.html](http://www.turkuler.com/sozler/turkusozu_744.html); Türkünün yöresi: İstanbul, Kaynak Kişi: Nuri Halil Poyraz, TRTRepertuar No: 01140 Derleyen ve Notaya Alan: Muzaffer Sarısözen.
- <sup>2</sup> [www.turkuyurdu.com/turku-hikayeleri/uskudara-gider-iken-995.htm](http://www.turkuyurdu.com/turku-hikayeleri/uskudara-gider-iken-995.htm)
- <sup>3</sup> bk. <http://www.tumgazeteler.com/?a=671197>
- <sup>4</sup> Reşad Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara 1967, Sümerbank Yayınları, s.187.
- <sup>5</sup> <http://www.tumgazeteler.com/?a=671197>
- <sup>6</sup> Beynun Akyavaş, *Sultanî Yegâh*, Ankara 2005. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. [http://www.mezun.com/mezunusa/Icerik/Columnists/mezun\\_Columnist](http://www.mezun.com/mezunusa/Icerik/Columnists/mezun_Columnist)
- <sup>7</sup> [http://www.turkuler.com/sozler/turku\\_1750.html](http://www.turkuler.com/sozler/turku_1750.html) ; Kaynak kişi: yöre ekibi, Derleyen: Muzaffer Sarısözen, Notaya Alan: Muzaffer Sarısözen, TRT Repertuar No: 01110.
- <sup>8</sup> [http://www.turkuler.com/sozler/turku\\_457.html](http://www.turkuler.com/sozler/turku_457.html) ; türkü İstanbul Üsküdar'dan Hayriye Temizkalp'ten Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiş ve notaya almıştır. TRT Repertuar No: 00670 .
- <sup>9</sup> Türkü Macar araştırmacı Ignacz Kunos tarafından derlenmiştir. bk. Ignacz Kúnos, *Türk Halk Türküleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998. Ayrıca bk. [Turkuyurdu.com/uskudardan-gelir-kayik-15067.html](http://www.turkuyurdu.com/uskudardan-gelir-kayik-15067.html)